

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 1 februari 1938 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter.

(4:e avd.)

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1938/39 har Kungl. Maj:t jämte det Kungl. Maj:t genom utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för riksdagen anmält de utgifter, Kungl. Maj:t under år 1937 anvisat till utgående från ifrågavarande anslag, föreslagit riksdagen att till Oförutsedda utgifter för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor, att stå till Kungl. Maj:ts förfogande

a) för bestridande av utgifter, vilka äro av så brådskande art, att frågan ej hinner underställas riksdagen, under följande villkor, nämligen:

att utgiften är av den storlek, att vederbörande huvudtitels anslag till extra utgifter med hänsyn till därå förefintliga behållningar icke lämpligen kan för ändamålet anlitas,

att utgiften är av beskaffenhet att ej kunna bestridas av andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel,

att utgiften icke heller är av den art, som omförmäles i § 63 regeringsformen,

samt att genast vid riksdagens början en särskild specificerad anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t under det senaste året beslutat anvisa till utgående från anslaget;

b) för bestridande av utgifter å inkomstiteln »övriga diverse inkomster», för vilkas gäldande inkomsterna å samma titel icke förslås.

Under förevarande punkt har departementschefen erinrat, att Kungl. Maj:t den 14 augusti 1937 från anslaget till oförutsedda utgifter, på framställning av byggnadsstyrelsen, anvisat högst 80,000 kronor för moderniserings- och förnyelsearbeten i generaltullstyrelsens äldre byggnad. Därvid anförde han bland annat följande:

Av tillgängliga uppgifter framgår, att de medel, som av riksdagen anvisats för ifrågavarande byggnadsföretag i enlighet med Kungl. Maj:ts på byggnadsstyrelsens beräkningar grundade förslag, i den meningen äro otillräck-

liga för sitt ändamål, att de ej förslå för samtliga de arbetsuppgifter som falla inom riksdagsbeslutets principiella ram och som böra utföras i ett sammanhang om ej kostnaderna skola onödigtvis ökas. Att övervägande skäl tala för att erforderliga medel i detta läge böra ställas till förfogande synes givet. Någon reguljär och av riksdagen i princip godkänd form för täckande av en sådan medelsbrist å ett kapitalökningsanslag finnes emellertid ej.

I här ifrågasvarande framställning och däröver avgivna utlåtanden ha två utvägar till bristens täckande upptagits till diskussion, nämligen dels disposition av förnyelsefondsmedel, dels anvisande av förskott. Ehuru jag icke kan dela den av riksräkenskapsverket uttalade uppfattningen att förnyelsefondsmedel på allmänna grunder icke kunna komma till användning för ett ändamål sådant som det här ifrågasvarande, kan jag likväl av de formella skäl, till vilka statskontoret hänvisat, icke tillstyrka disposition av förnyelsefonden. Ej heller synes det mig tillfredsställande att anvisa de erforderliga medlen förskottsvis. Det framstår såsom föga konsekvent, att sedan man avvecklat förskottssystemet för de verkliga utgifternas del och ersatt det med ett särskilt anslag till oförutsedda utgifter, likväl i ett fall som detta, där medel borde ha anvisats av riksdagen på kapitalbudgeten, bibehålla möjligheten till förskott. Motiveringen till olikheten i behandlingssätt skulle vara, att medelsbehovet i sistnämnda fall normalt skulle avse lånemedel respektive att medelsdispositionen skulle ge upphov till ett kapitalvärde, förutsättningar som emellertid icke utan vidare kunna godtagas.

Om riksdagen anvisat ett visst belopp av lånemedel för ett byggnadsföretag och det därefter, utan att frågan kan underställas riksdagen, anses nödvändigt att kostnadssumman överskrider, kunna skäl åberopas för att överskridandet icke bör föranleda, att byggnaden uppföres å fastighetsfonden med ett värde överstigande det av riksdagen anvisade beloppet. Med denna utgångspunkt blir överskridandet närmast att jämställa med en anläggningsförlust som bör täckas av skattemedel. Detta betraktelsesätt synes böra hävdas främst av hänsyn till angelägenheten av en restriktiv praxis vid finansiering med hjälp av kapitalmedel och för att riksdagens prövningsrätt med avseende å de statliga investeringarna ej skall kringgås. Därmed bortfalla skälen att anvisa medel förskottsvis. Som en naturligare utväg framstår att — liksom för verkliga utgifters del — ställa erforderliga medel till förfogande från anslaget till oförutsedda utgifter. Möjligheten att i extraordinär väg täcka en anslagsbrist å kapitalbudgeten bör givetvis strängt begränsas till fall, där det här angivna betraktelsesättet låter sig genomföra.

Då jag efter övervägande av de olika möjligheter som stå till buds, när det gäller att finna en lämplig form för täckande av brister å kapitalökningsanslag av den typ som här föreligger, funnit övervägande skäl tala för den sist angivna utvägen, får jag — med en begränsning av beloppet till det strängt nödvändiga — hemställa, att Kungl. Maj:t måtte medgiva byggnadsstyrelsen att utföra i verkets framställning angivna moderniserings- och förnyelsearbeten i generaltullstyrelsens äldre byggnad för en kostnad av högst 80,000 kronor samt förordna, att erforderliga medel skola utgå av det å riksdagen för budgetåret 1937/38 anvisade förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Under höstens budgetarbete hade, framhåller departementschefen under nu förevarande punkt av statsverkspropositionen, övervägts huruvida man vid övergången till den nya riksstatsuppställningen eventuellt borde lösa här berörda problem genom uppförande å kapitalbudgeten av ett särskilt anslag

till oförutsedda utgifter. Tillräcklig anledning till en dylik budgetteknisk nybildning hade dock ej ansetts föreligga.

I överensstämmelse med förenämnda beslut hade vissa av prisstegringen påkallade förstärkningar av kapitalökningsanslag ansetts böra ske med anlåtande av anslaget till oförutsedda utgifter. Utskottet.

Under förevarande punkt har departementschefen ansett sig böra närmare redogöra för ett av Kungl. Maj:t den 14 augusti 1937 fattat beslut om anvisande från anslaget till oförutsedda utgifter av ett tilläggsanslag å 80,000 kronor till den pågående ombyggnaden för generaltullstyrelsen. Liknande tillvägagångssätt har synts departementschefen kunna få ske i andra liknande rena undantagsfall, då fråga vore om sådana begränsade tilläggsbelopp, att ej härigenom nämnvärt påverkades det efter tidigare av riksdagen beviljade anslag beräknade, för byggnadens uppförande i fastighetsfonden avgörande byggnadsvärdet.

Med avseende å den av departementschefen sålunda väckta frågan om anskaffningen av medel, då exempelvis på grund av prisstegring tilläggsanslag skyndsamt påkallas som förstärkning av tidigare beviljade kapitalökningsanslag, får utskottet erinra om de skilda möjligheter, som i detta avseende stå till buds. För statens järnvägars del gäller jämlikt ett medgivande av 1922 års riksdag, att, därest överskott uppkommit eller framdeles skulle uppstå å ett under huvudgruppen »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar» upptaget anslag, järnvägsstyrelsen må använda dylikt överskott till täckande av sådan brist å annat anslag inom samma huvudgrupp, som icke kunnat undvikas, därvid skall iakttagas, att överskottet i första hand bör användas till täckande av brist å anslag för närmast jämförliga ändamål. Då detta medgivande lämnades, förutsatte riksdagen, att redogörelse lämnades riksdagen för de fall, då överskott sålunda användes för täckning av brister. (I 1938 års statsverksproposition lämnas en dylik redovisning i samband med behandlingen av kapitalbudgeten, bil. 5, sid. 57.)

En annan utväg är den vid 1937 års riksdag beträffande telegrafverket — på inrådan av riksräkenskapsverket — anlåtade, nämligen att telegrafstyrelsen i avvaktan på att nyanvisade anslagsmedel kunde hinna ställas till förfogande förutsattes kunna erhålla bemyndigande »att vidtaga erforderliga åtgärder» för påbörjande av vissa brådskande arbeten. Ett annat tillvägagångssätt — vilket närmast överensstämmer med det av riksräkenskapsverket beträffande generaltullstyrelsens ombyggnad nu föreslagna — är, att utgiften forskottteras från anslaget till oförutsedda utgifter för att sedermera ersättas från anslag, anvisat av riksdagen. Detta tillvägagångssätt har tidigare vid enstaka tillfällen brukats, även då fråga varit om utgifter för kapitalökning. Så skedde genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 april 1928 för erläggande av likvid för aktier i ett bolag, bildat för att tillvarata de svenska stenkolsfyndigheterna å Spetsbergen. Ett liknande medgivande förekom också vid

1937 års riksdag, då det gällde att skyndsamt bereda medel för statlig förskottering av kostnaderna för kommunala stadsplanarbeten (se riksdagens skrivelse nr 35).

Om samtliga här anlitade olika förfaranden gäller emellertid, att de måste betraktas som mindre tilltalande nödfallsutvägar. Skäl kunde onekligen anföras för den av departementschefen framförda tanken på att vid sidan av driftbudgetens anslag till oförutsedda utgifter uppföra ett liknande anslag å kapitalbudgeten. Åtminstone enligt hittillsvarande erfarenheter torde man emellertid vara berättigad räkna med att de tillfällen, då på grund av felkalkylering, oförutsedd pridfördyring eller andra orsaker ett dylikt anslag skulle behöva tagas i anspråk, skola bliva rätt sällsynta. Att märka är också, att med avseende å sådana mera begränsade tilläggsanslag som de här förevarande den av Kungl. Maj:t i detta fall anlitade utvägen står till buds, nämligen medlens definitiva utanordning från anslaget till oförutsedda utgifter. I anslutning till departementschefens uttalanden vill emellertid utskottet framhålla angelägenheten av att anlita det av denna möjlighet för en anslagsbrists täckning strängt begränsas, så att ej riksdagens rättigheter som anslagsbeviljande myndighet härigenom kringgås.

Vad här anförts gäller givetvis icke för det fall, att förnyelsefondsmedel stå till förfogande för ändamålet.

I fråga om själva anslagsbeloppet och de allmänna villkoren för anslagets användning får utskottet erinra därom, att ingen ändring härutinnan av Kungl. Maj:t ifrågasatts.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. för *Oförutsedda utgifter* för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor,

II. besluta, att anslaget skall stå till Kungl. Maj:ts förfogande

a) för bestridande av utgifter, vilka äro av så brådskande art, att frågan ej hinner underställas riksdagen, under följande villkor, nämligen:

att utgiften är av den storlek, att vederbörande huvudtitels anslag till extra utgifter med hänsyn till därå förefintliga behållningar icke lämpligen kan för ändamålet anlitas,

att utgiften är av beskaffenhet att ej kunna bestridas av andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel,

att utgiften icke heller är av den art, som omförmäles i § 63 regeringsformen,

samt att genast vid riksdagens början en särskild specificerad anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t under det senaste året beslutat anvisa till utgående från anslaget;

b) för bestridande av utgifter å inkomstiteln »övriga diverse inkomster», för vilkas gäldande inkomsterna å samma titel icke förslå.

Stockholm den 1 februari 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Närvarande: se under utlåtandet nr 20.
